

LA CONSTRUCCIÓ DE PAU A COLÒMBIA I EL ROL DE L'ECONOMIA SOLIDÀRIA EN EL PROCÉS

EL PAPER DE LES COOPERATIVES CATALANES
COM A PART DE LA SOLIDARITAT INTERNACIONAL

Cooperativa La Fàbrica

Josep M. Navarro

Edició: Cooperativa La Fàbrica

Text: Josep Mª Navarro Cantero

Equip de receca: Dorys Ardila Muñoz, Mercè Zegrí Boada i Josep Mª Navarro Cantero

Revisió del text: Mercè Zegrí Boada

Disseny i maquetació: Arianna Vindici

Lloc i data de publicació: Barcelona, gener 2020

Amb el suport de:

ICIP, Institut Català Internacional per la Pau

Aquesta obra està subjecta a una llicència de **Reconeixement-NonComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional de Creative Commons**.

Sou lliure de:

Compartir – copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format

El llicenciador no pot revocar aquestes llibertats, sempre que seguïu els termes de la llicència.

Amb els termes següents:

Reconeixement – Heu de reconèixer l'autoria de manera apropiada, proporcionar un enllaç a la llicència i indicar si heu fet algun canvi. Podeu fer-ho de qualsevol manera raonable, però no d'una manera que suggereixi que el llicenciador us dóna suport o patrocina l'ús que en feu.

NoComercial – No podeu utilitzar el material per a finalitats comercials.

SenseObraDerivada – Si remescleu, transformeu o creeu a partir del material, no podeu difondre el material modificat.

INDEX

1

Presentació de l'informe, els seus objectius, hipòtesi i metodologia.

- ▶ Antecedents
- ▶ Objectius
- ▶ Hipòtesis que ens orienta en aquesta recerca-acció
- ▶ Metodologia emprada

2

Presentació sintètica dels acords de pau, i els aspectes relatius al desenvolupament de les economies solidàries per facilitar el trànsit cap a un procés de pau sostenible i sostinguda a Colòmbia

3

Aspectes o criteris teòrics significatius i pertinents en aquest informe

4

El paper del sector de les economies solidàries en la construcció de pau a Colòmbia, i com a nou agent de la cooperació internacional

5

Resultats del treball de camp realitzat entre entitats i persones que conformen les economies solidàries a Catalunya

6

Alguns resultats i aspectes rellevants després del treball realitzat en el marc d'aquest projecte

7

Continuar la tasca començada: pla d'incidència i treball de futur

8

Bibliografia

1

PRESENTACIÓ DE L'INFORME, ELS SEUS OBJECTIUS, HIPÒTESI I METODOLOGIA.

1.1

Antecedents

Des de l'any 2016, la Cooperativa La Fàbrica impulsa una iniciativa per implicar el món del cooperativisme català en el procés de pau a Colòmbia. Aquesta iniciativa s'ha dut a terme en col·laboració amb la XES (Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya) i la Federació de Cooperatives de Catalunya (que en el 2017 aportà un petit finançament a la iniciativa). També han col·laborat puntualment altres cooperatives i entitats: COOP57 i Cooperativa l'Olivera entre d'altres.

L'any 2016 es convidà a Barcelona i Catalunya el Secretari d'Estat del Ministerio de Trabajo de Colòmbia per poder aprofundir en el treball esmentat. Aquesta visita permeté coordinar i implicar l'Ajuntament de Barcelona (Comissionat d'Economia Solidària i Àrea de Justícia Social i Cooperació), l'Agència Catalana de Cooperació i agents institucionals que han continuat realitzant diverses tasques de suport, amb viatges i estades a Colòmbia a les que s'ha contribuït des de Cooperativa La Fàbrica amb contactes i assessoraments diversos fins el dia d'avui. Així mateix, un representant de La Fàbrica va ser convidada pel Ministerio de Trabajo de Colòmbia l'octubre de 2017 per participar en la Gira Sur-Sur, organitzada a Bogotà, i que va ser un espai de diàleg al voltant de la construcció de pau i de la reincorporació d'ex-guerrillers/es des de la perspectiva de l'economia solidària, amb la participació activa de diverses instàncies governamentals, així com de les FARCS i de l'agència ECOMUN creada a instàncies d'aquesta organització per impulsar el cooperativisme i altres economies a diferents regions i localitats de Colòmbia.

Aquesta tasca ha estat possible gràcies a la col·laboració estreta amb la consultora i assessora del procés de pau Dorys Ardila, i a l'un espai colombià de coordinació de més de 50 entitats (cooperatives i associacions), anomenat Convergencia Alternativa Social y Solidaria por la Paz –CASSP– que es defineix com: “una alianza amplia y plural de organizaciones, procesos, saberes, experiencias, sectores y profesionales alternativos comprometidos con el buen vivir”.

En la fase actual, i amb l'oportunitat de disposar d'un suport econòmic gràcies a l'ICIP, el projecte tracta d'avançar de la següent manera:

- ▶ Elaboració d'un marc teòric i una hipòtesi que enquadrin teòricament la proposta de recerca-acció, de sensibilització i d'intervenció que ens proposem dur endavant.
- ▶ Posar en valor totes les relacions i contactes realitzats i establerts fins ara, sistematitzant i organitzant les aportacions de totes les entitats i persones implicades.
- ▶ Realitzar una recerca-acció a nivell català que ens permeti establir una sistematització i un diagnòstic actiu i mobilitzador de les cooperatives catalanes que poden estar interessades en conformar una plataforma de cooperatives i entitats catalanes compromeses amb el procés de pau a partir de l'impuls de l'economia solidària i altres economies. Pot esdevenir un espai que es desenvolupi en el marc de la XES de Catalunya, o bé de la Federació de Cooperatives Catalanes, amb la participació de les cooperatives, entitats i institucions que s'acabin implicant.
- ▶ Com a part d'aquesta recerca-acció, s'ha treballat amb l'Ajuntament de Barcelona, l'Agència Catalana de Cooperació, el Departament de Treball de la Generalitat (Direcció General de Cooperatives

de Catalunya), ACCIÓ (Promoció Comercial a l'exterior de la Generalitat de Catalunya) que estan compromesos en impulsar iniciatives d'economia solidària a nivell local, nacional i internacional.

- ▶ Així mateix, aquesta recerca acció ens permet aprofundir en el coneixement i les relacions amb d'altres agents internacionals que volen implicar-se en aquest procés de construcció de pau a Colòmbia a través de l'impuls de l'economia solidària: GSEF (Global Social Forum d'ESS), RIPESS (Xarxes internacionals d'economia solidària d'Amèrica del Nord, Centre i Sud), agents de cooperació diversos: Projecte Citys (que agrupa els Ajuntaments de Montreal, Seul i Barcelona), Unió Europea, FSMET (Fòrum mundial de les Economies Transformadores), fundacions europees diverses, ADEPES (coordinadora de cooperatives de l'Occitània-Estat Francès), diputats europeus interessats en la temàtica, i especialment sensibles al tema, FUNDECIMA, CINCOOP i altres actors colombians (això ens ha permès visitar i conèixer la Regió del Cauca, (on s'ha fet una breu estada de prospecció i recerca sobre l'estratègia que se segueix envers als acords de pau,).
- ▶ Dinamitzant espais de debat i reflexió col·lectius i públics en diversos indrets de Catalunya: taules rodones, monogràfics sobre el tema i conferències, en diversos espais on s'ha pogut incidir: FESC (Fira d'Economia Solidària de Catalunya), Tardor Solidària en el Districte de Sant Andreu de Barcelona, Taula per la Pau i els Drets Humans de Colòmbia i la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya.

1.2 Objectius

En aquest procés que hem desenvolupat a través de la recerca-acció, i en coherència amb el que anteriorment s'ha exposat, hem volgut assolir un objectiu, diguem-ne, general: el d'impulsar els acords de pau a Colòmbia a través del desenvolupament de l'economia solidària i d'altres economies a partir de la cooperació internacional, tot considerant que, a diferència de les propostes sorgides des de l'economia liberal i de mercat, les economies solidàries tenen potencials tangibles i evidents per facilitar i fer viables els processos de trànsit dels conflictes (armats i amb violència significativa) cap a contextos de **pau negativa** i també de **pau positiva**.¹

Així mateix, també hem volgut assolir altres objectius més concrets i específics:

- ▶ Dotar-nos d'un cos teòric que ens permeti enquadrar l'acció que duem a terme.
- ▶ Identificar agents socials catalans procedents del cooperativisme i d'altres sectors socials, empresarials i institucionals, que vulguin participar d'un procés col·lectiu i comunitari per facilitar el desenvolupament del sector cooperativista i d'altres economies a Colòmbia que incideixi en el procés de pau.
- ▶ Incidir en les institucions i administracions públiques catalanes per desenvolupar en el seu àmbit institucional i competencial un espai i/o línia d'actuació preferent que doni impuls al cooperativisme i a d'altres economies que afavoreixen el procés de pau a Colòmbia.
- ▶ Sistematitzar la informació, els contactes i el procés d'identificació d'agents socials i institucionals compromesos amb els interessos d'aquest projecte, tant a nivell català com internacional.
- ▶ Realitzar activitats de sensibilització, informació i formació respecte els acords de pau a Colòmbia, sobre la seva importància i transcendència tant per Colòmbia com, a nivell Internacional, en el marc d'altres processos de pau i reconciliació que s'estan donant o que es poden donar.
- ▶ Conformació d'un espai o coordinadora d'entitats i institucions que impulsi la cooperació internacional i que col·labori d'alguna manera en el procés de pau a Colòmbia, a partir de la promoció de l'economia social i solidària i d'altres economies.

¹ "Els conceptes de "Pau negativa", entesa com a "absència de guerra", i la de "Pau positiva", entesa com absència de violència, tant directa com estructural. Situació en la que preval o es posen els mitjans per endegar un procés que vagi cap a la justícia social, la satisfacció de les necessitats bàsiques, autonomia, diàleg, solidaritat, equitat, no explotació ..." Veure Fisas, V. (2006) *Cultura de paz y gestión de conflictos*. Barcelona: Icaria; Johan Galtung (2003) *Paz por medios pacíficos*. Bilbao: Bakeaz"

1.3

Hipòtesis que ens orienta en aquesta recerca-acció.

Cal assenyalar que el conflicte social i armat colombià té les seves arrels, entre altres aspectes, en la desigual possessió de la terra i les conseqüències que aquesta realitat ha tingut històricament per a les poblacions ameríndies, la pagesia, les poblacions afrodescendents i les zones rurals del país.

En aquest sentit, partim de la presumpció que l'economia liberal i de mercat **en un context de guerra, de conflicte greu i també de post-conflicte encara no consolidat, com seria l'actual de Colòmbia**, és una economia que tendeix a no afavorir especialment un clima i un espai mediador i facilitador de la necessària transició cap a contextos de pau negativa, i posteriorment positiva, ans al contrari, facilita que certs actors i operadors que es mouen còmodament en aquest paradigma (no volem generalitzar-ho, ni molt menys a tots els actors que es mouen en aquest paradigma²) liberal i de lliure mercat, treguin profit particular i no d'interès general, i que així mateix agreugin la situació de gran part dels sectors socials implicats en el conflicte, especialment de molts sectors englobats en el concepte: classes populars.

En aquest sentit recollim les aportacions de Delphine Bresson, qui reflexionant sobre el "peacebuilding" i les aportacions culturals europees d'orientació liberal als processos de pau, afirma *"la liberalització econòmica ha contribuït a augmentar les tensions agreujant les desigualtats socials que ja estaven a l'origen del conflicte"*³; aquest seria el cas de Nicaragua quan en les eleccions de 1990 el nou govern (que ja no és el govern sandinista), aplica una agenda liberal econòmica, i les mesures adoptades permeten establir el país, però agreugen les desigualtats socioeconòmiques. Aquesta autora segueix la seva argumentació amb aquestes consideracions, *"...el benestar en la vida quotidiana és un element indispensable en l'aplicació d'una pau positiva."* *"però aquest benestar de la població és relegat en favor del procés de liberalització econòmica que té com objectiu relançar el creixement i afavorir la integració al mercat mundial"*⁴.

Així mateix, Iolanda Parra, a propòsit de l'Iraq reflexiona en aquesta mateixa línia: *"Els Estats Units i altres institucions clau de governança global han desenvolupat la teoria i la pràctica del peacebuilding per imposar l'economia política neoliberal. Segons ha escrit Eric Herring al capítol "Neoliberalism Versus Peacebuilding in Iraq (...)" des de la invasió del país, hi ha hagut "un descens dràstic pel que fa a les prestacions de benestar, tot i el dret gairebé universal en tots els sectors -salut, treball, protecció i pensions". Una tendència absolutament contradictòria als desitjos d'un 65% de les iraquianes, que, segons un sondeig d'opinió de 2004, preferien que l'Estat tingués un rol més important en l'economia, xifra que contrasta amb el 5% que volia que aquest rol es reduís"*⁶.

2 *"El sector empresarial local cuenta con una legitimidad y cercanía que pueden ayudar bien a estimular algunas iniciativas de desarrollo socioeconómico en las comunidades, bien a identificar situaciones que prevengan una posible fragilidad institucional respecto a los derechos humanos..."* COLOMBIA: ¿CÓMO CONSTRUIR LA PAZ, Cristina Churrua. Pàg. 113

3 Delphine Bresson, en el seu llibre LE PACEBUILDING: CONCEPT, MISE EN OEUVRE, DÉBATS, Pàg 140

4 Idem, Pàg 160

5 Idem, Pàg 160

6 Iolanda Parra, La pau neoliberal, Pàg 2.

Llavors, ens preguntem, de quina manera l'economia liberal, certes empreses que actuen sota aquest paradigma i les propostes que emfasitzen el creixement i l'economia mercantilista, poden agreujar la situació de les classes socials populars en un context de conflicte significatiu, armat, i de postconflicte com l'actual a Colòmbia? Doncs s'ha pogut determinar i documentar que això és així, almenys en el cas que ens ocupa, perquè aquests sectors participen en el desplaçament de poblacions⁷ per impulsar normalment grans projectes econòmics productius i especulatius en territoris concrets; contribueixen en ocasions a finançar actors armats no institucionals per facilitar objectius empresarials; aprofiten la confusió i les incerteses per afavorir la corrupció institucional, i a d'altres nivells per afavorir projectes econòmics o iniciatives específiques⁸.

Però també es pot produir aquest fenomen de forma indirecta, per exemple, aprofitant-se d'un clima de temor i de feblesa social o institucional per implantar i impulsar projectes o iniciatives d'interès particular per part d'aquestes empreses o actors empresarials.

En altres contextos, per exemple el cas d'Afganistan (2008), les propostes socio-econòmiques per acompanyar el post-conflicte estan també basades en les premisses de desenvolupament liberal, però vinculades i supeditades a l'agenda polític-militar; els objectius polítics i militars *"asignaron al humanitarismo (propostes socio-econòmiques) la tarea de ganar los corazones y las mentes de la población en el marco de la estrategia de la contrainsurgencia..."*⁹

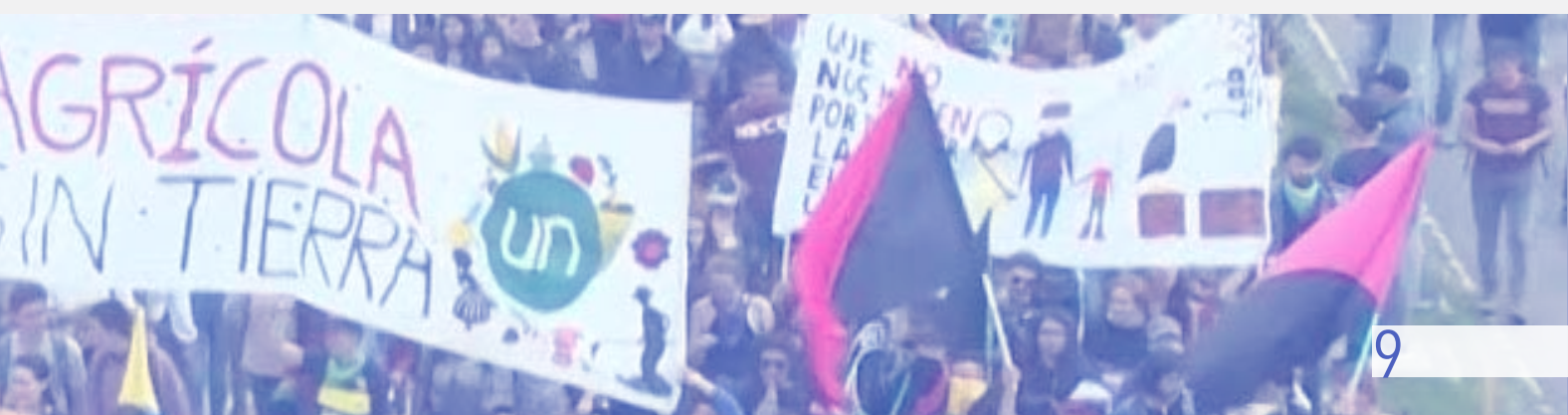
Per altra banda, partim de la presumpció que **les economies solidàries i altres economies no alineades en el paradigma de les economies de mercat i liberals, són molt més aptes per contribuir a un context facilitador de la pau negativa, primer, i més tard d'una pau positiva.**

El nou paradigma impulsat per les economies solidàries i altres economies comunitàries, cooperatives, feministes i de les cures en estar centrades en les persones i les comunitats, afavorint l'economia de proximitat, sense lucre, l'economia reproductiva i millorant les economies de subsistència més tradicionals, faciliten de forma més coherent i amb més garanties la rehabilitació i reincorporació dels actors afectats per la guerra i la violència, tot impulsat de forma molt més equilibrada el desenvolupament local-social dels territoris afectats de forma especial i substantiva pel conflicte.

7 *"Se considera que cometen acción de desplazamiento las empresas que participan o se benefician activamente de los casos de desplazamiento interno, es decir, aquellas que de forma directa o indirecta ejercen presión sobre una población para que esta se desplace, incentivando el abandono y venta de sus tierras. Estas acciones incluyen la creación, apoyo y financiación de actores armados al margen de la ley que generan desplazamiento en las regiones."* COLOMBIA: ¿CÓMO CONSTRUIR LA PAZ . Cristina Churruca. Pàg 99

8 *"Partimos de la premisa de que, en muchos casos, en Colombia se ha mostrado la relación entre desplazamiento forzoso e intereses económicos y empresas nacionales y multinacionales.."*Cristina Churruca,(p. 97). N.A: recordem que a Colòmbia ens trobem amb més de 3 milions de persones desplaçades, i més de 3 milions de Ha han estat absorbides per l'apropiació de terres.. Cristina Churruca ens adverteix que existeix una interrelació entre zones de desplaçament i interessos econòmics (no tot és a causa del actors armats).

9 *"La reconstrucción armada: desarrollo y contrainsurgencia en Afghanistan"* Luís Elizondo.Pàgs 250-251. En CONSTRUCCIÓN DE PAZ, SEGURIDAD Y DESARROLLO. VISIONES, POLÍTICAS Y ACTORES.

Quan J.P. Lederach reflexiona sobre els recursos socioeconòmics necessaris per a construir la pau, ens aporta aquestes consideracions: *"...tres aspectos se articulan como el fundamento de la perspectiva socioeconómica sobre recursos. Proporcionar los recursos necesarios para transformar los conflictos prolongados no consiste solamente en aportar fondos. Implica crear nuevas formas de pensar en cuanto a las categorías de actividad y cómo se relacionan con la situación global. Se trata de crear un sentido de responsabilidad para todas las implicaciones de las acciones llevadas a cabo. Y finalmente, se trata también de llegar a un compromiso estratégico para potenciar al máximo los elementos proactivos de la construcción de la paz"*¹⁰.

És en aquest sentit que assenyala Lederach i tenint molt en compte les necessitats quotidianes de les poblacions clau, i dels col·lectius a reincorporar que considerem tan significatius i substantius els potencials de les economies solidàries i altres economies, com ja s'ha comentat en formulant la hipòtesi.

Caldria apuntar aquí per complementar aquest nou plantejament i paradigma suara esmentat, que també s'ha anat construint a nivell internacional una altra concepció al respecte de la idea i pràctica de la seguretat. Així doncs el concepte de seguretat, que feia referència al manteniment de l'ordre públic i defensa de les fronteres passa a ampliar-se en el 1945 amb la Carta de San Francisco, per l'ONU, d'un enfocament policial, militarista i repressiu i l'aplicació de polítiques de seguretat nacional (Guerra Freda, lluita contra el narcotràfic,...) a un enfocament de desenvolupament humà amb criteris construïts a partir d'indicadors que, més enllà del creixement econòmic, atenen a la seguretat humana en un sentit més ample (seguretat alimentària, seguretat comunitària,...) que es vincula als drets humans. Des d'aquest enfocament hi ha una crítica a la seguretat basada en la repressió, construïda des de dalt en comptes de des de les persones, entitats i institucions locals, també una crítica al component masculista i secret de la concepció de seguretat nacional i/o policial, així com al fet de considerar riscos i amenaces només aquells que es consideren hegemònics.

10 J.Paul Lederach, en el seu llibre CONSTRUYENDO LA PAZ. Pàgs 121-122.

1.4

Metodologia emprada

La metodologia utilitzada en aquesta iniciativa està basada en la recerca-acció. Aquesta ens permet, a través de les entrevistes en profunditat que s'han realitzat, conèixer les característiques, capacitats, motivacions, singularitats, interessos i predisposicions dels diversos agents. Aquests conformen una mostra significativa respecte l'univers de l'economia solidària i d'altres entitats/institucions (catalanes i algunes internacionals) que, sense formar explícitament part d'aquest univers particular, es podrien implicar en aquestes dinàmiques i en la iniciativa que s'impulsa.

La recerca-acció, tal i com s'ha desenvolupat i ha estat posada en valor, és un procés d'intervenció pròpiament dita, de manera que a través de l'entrevista (eina principal i clau de la metodologia) ja es produeix una reflexió induïda sobre la pràctica dels diferents agents entrevistats. També es produeix un procés informatiu i de sensibilització dels agents implicats en el procés de recerca.

S'han realitzat més de 25 entrevistes en profunditat.

També s'han desenvolupat dinàmiques individuals, grupals, col·lectives/comunitàries, amb algunes accions en format de taula rodona i diàlegs amb grups.

Així mateix, en la primera fase del procés metodològic s'ha dut a terme una revisió bibliogràfica i documental, per procedir a la sistematització del marc teòric i de la informació de fonts secundàries.

2

PRESENTACIÓ SINTÈTICA DELS ACORDS DE PAU, I ELS ASPECTES RELATIUS AL DESENVOLUPAMENT DE LES ECONOMIES SOLIDÀRIES

PER FACILITAR EL TRÀNSIT CAP A UN PROCÉS DE PAU SOSTENIBLE I SOSTINGUDA A COLÒMBIA.

El procés previ a la negociació que va portar a la signatura dels Acords de Pau al 2016 va tractar, en primer lloc, d'assenyalar els elements substantius de l'agenda de pau. Aquests es van concretar en cinc punts i en dos principis fonamentals:

- ▶ La idea que negociació es durà a terme al bell mig del conflicte, de forma que aquest no l'aturarà.
- ▶ La idea que res estava acordat fins que tot estigués acordat, amb la qual cosa la negociació final era la que determinava l'èxit o el fracàs de l'acord.

Els cinc punts esmentats, són els següents:

1. Reforma integral del camp colombià
2. Apertura democràtica per a construir la pau i la participació política.
3. Acord de cessament del foc i fi d'hostilitats, i desistiment de les armes; així com un acord sobre les garanties de seguretat.
4. Solució al problema de les drogues il·lícites.
5. Acord sobre les víctimes del conflicte¹¹.

L'Acord Final, després de la seva reformulació un cop realitzat el referèndum nacional, el qual va obligar al Govern i les FARC a renegociar, conté els següents punts, amb els seus corresponents acords, que pretenen contribuir a les transformacions necessàries per establir les bases d'una pau estable i duradora.

El **Punt 1** conté l'acord "*Reforma Rural Integral*" (RRI), que contribuirà a la transformació estructural del camp, tancant les bretxes entre el camp i la ciutat i creant condicions de benestar i de bon viure per a la població rural. La "*Reforma Rural Integral*" ha d'integrar les regions, contribuir a erradicar la pobresa, promoure la igualtat i assegurar el ple gaudi dels drets de la ciutadania.

¹¹ Traducció lliure i adaptada de l'article *Introducción: el acuerdo de Paz entre el Gobierno colombiano y las FARC-EP o la paz esquiua*. De Farid Samir i Sandra Borda, pág 14. En *Revista Afers Internacionals CIDOB*, núm 121.

El **Punt 2** conté l'acord "*Participació política: Obertura democràtica per construir la pau*". La construcció i consolidació de la pau, en el marc de la fi del conflicte, requereix d'una ampliació democràtica que permeti que sorgeixin noves forces a l'escenari polític per enriquir el debat i la deliberació al voltant dels grans problemes nacionals i, d'aquesta manera, enfortir el pluralisme i, per tant, la representació de les diferents visions i interessos de la societat, amb les degudes garanties per a la participació i la inclusió política

Especialment, la implementació de l'Acord Final contribuirà a l'ampliació i aprofundiment de la democràcia; implicarà l'abandó de les armes i la proscripció de la violència com a mètode d'acció política per a totes i tots els colombians per tal de transitar a un escenari en el que imperi la democràcia, amb garanties plenes pels que participen en política, i d'aquesta manera obrirà nous espais per a la participació.

El **Punt 3** conté l'acord "*Cessament al Foc i d'hostilitats Bilateral i Definitiu i el Desistiment de les Armes*", que té com objectiu posar fi definitivament a les accions ofensives entre la força pública i les FARC-EP i, en general, de les hostilitats i qualsevol acció prevista en les Regles que regeixen el Cessament, incloent l'afectació a la població, i d'aquesta manera crear les condicions per a l'inici de l'aplicació de l'Acord Final i per a l'abandó de les armes, tot preparant a la institucionalitat i al país per a la reincorporació de les FARC-EP a la vida civil.

Conté també l'acord "Reincorporació de les FARC-EP a la vida civil –en l'econòmic, el social i el polític– d'acord amb els seus interessos". Establir les bases per a la construcció d'una pau estable i duradora requereix de la reincorporació efectiva de les FARC-EP a la vida social, econòmica i política del país. La reincorporació ratifica el compromís de les FARC-EP de tancar el capítol del conflicte intern, de convertir-se en actor vàlid dins de la democràcia i de contribuir decididament a la consolidació de la convivència pacífica, comprometre's amb la no repetició i amb la transformació de les condicions que han facilitat la persistència de la violència al territori.

El Punt 3 també inclou l'acord sobre "*Garanties de seguretat i lluita contra les organitzacions criminals responsables d'homicidis i massacres o que atempten contra defensors i defensores de drets humans, moviments socials o moviments polítics, incloent-hi les organitzacions criminals que hagin estat denominades com successores del paramilitarisme i les seves xarxes de suport, i la persecució de les conductes criminals que amenacin la implementació dels acords i la construcció de la pau*".

Per complir amb aquesta finalitat, l'acord inclou mesures com:

1. el Pacte Polític Nacional;
2. la Comissió Nacional de Garanties de Seguretat;
3. la Unitat Especial de Recerca;
4. el Cos Elit a la Policia Nacional;
5. el Sistema Integral de Seguretat per a l'Exercici de la Política;
6. el Programa Integral de Seguretat i Protecció per a les Comunitats i Organitzacions en els Territoris;
7. i les Mesures de Prevenció i Lluita contra la Corrupció.

El **Punt 4** conté l'acord "*Solució al Problema de les Drogues Il·lícites*". Per construir la pau cal trobar una solució definitiva al problema de les drogues il·lícites, incloent els cultius d'ús il·lícit i la producció i comercialització de drogues il·lícites.

Per a la qual cosa es promou una nova visió que doni un tractament diferent i diferenciat al fenomen del consum, al problema dels cultius d'ús il·lícit, i a la criminalitat organitzada associada al narcotràfic, assegurant un enfocament general de drets humans i de salut pública, diferenciat i de gènere.

El **Punt 5** conté l'acord "*Víctimes*". Des de la Trobada Exploratòria de 2012, es va acordar que el rescabament de les víctimes hauria d'estar en el centre de qualsevol acord. L'acord crea el Sistema Integral de Veritat, Justícia, Reparació i No Repetició, que contribueix a la lluita contra la impunitat, combinant mecanismes judicials que permeten la investigació i sanció de les greus violacions als drets humans i les greus infraccions al Dret Internacional Humanitari, amb mecanismes extrajudicials complementaris que contribueixin a l'aclariment de la veritat del què ha passat, la recerca dels éssers estimats desapareguts i la reparació del dany causat a persones, a col·lectius i a territoris sencers.

El Sistema Integral està compost per:

1. la Comissió per a l'Aclariment de la Veritat, la Convivència i la No Repetició;
2. la Unitat Especial per a la Recerca de Persones donades per desaparegudes en el context i en raó del conflicte armat;
3. la Jurisdicció Especial per a la Pau;
4. les Mesures de reparació integral per a la construcció de la pau;
5. i les Garanties de No Repetició.

El **Punt 6** conté l'acord "*Mecanismes d'implementació i verificació*" en què es crea:

- ▶ Una "Comissió de Seguiment, Impuls i Verificació a la Implementació de l'Acord Final", integrada per representants del Govern Nacional i de les FARC-EP, per tal, entre d'altres, de fer seguiment als components de l'Acord i verificar el seu compliment, servir d'instància per a la resolució de diferències i per l'impuls i seguiment a la implementació legislativa.
- ▶ A més, es crea un mecanisme d'acompanyament perquè la comunitat internacional que contribueix de diferents maneres a garantir la implementació de l'Acord Final, i en matèria de verificació, posi en marxa un model amb un component internacional integrat pels països que durant el procés han tingut el paper de garants i acompanyants així com dues "voceràs" internacionals, tot això suportat en la capacitat tècnica del Projecte de l'Institut Kroc d'Estudis internacionals de Pau de la Universitat de Notre Dame dels Estats Units¹².

En els Acords les referències a la importància i al desenvolupament de les economies familiars, comunals, camperoles, familiars i, per suposat, solidàries són diverses. A continuació assenyalarem aquells paràgrafs més significatius.

En l'apartat primer, *1. Hacia un Nuevo Campo Colombiano: Reforma Rural Integral*, ja es fa esment explícit i concret a aquestes economies:

Que en su visión, la RRI reconoce el papel fundamental de la economía campesina, familiar y comunitaria en el desarrollo del campo, la erradicación del hambre, la generación de empleo e ingresos, la dignificación y formalización del trabajo, la producción de alimentos y, en general, en el desarrollo de la nación, en coexistencia y articulación complementaria con otras formas de producción agraria. La RRI reconoce el rol productivo y reproductivo de las mujeres y en esa medida su papel fundamental en el desarrollo y la economía rural y hará mayores esfuerzos para ellas y en la población más vulnerable para garantizarle condiciones de bienestar y buen vivir y para fortalecer sus formas de organización y producción.

¹² Inspirat en el document inèdit: ASPECTOS ESENCIALES DEL NUEVO ACUERDO FINAL PARA TERMINAR EL CONFLICTO ARMADO Y CONSTRUIR UNA PAZ ESTABLE Y DURADERA. Sense autor/a.

En l'apartat dedicat a **1.2. Programas de Desarrollo con Enfoque Territorial (PDET)**, amb aquests programes es vol fer una transformació estructural del camp i l'àmbit rural per la qual cosa es vol assegurar, entre d'altres:

El desarrollo de la economía campesina y familiar (cooperativa, mutual, comunal, micro empresarial y asociativa solidaria) y de formas propias de producción de las comunidades indígenas, negras, afrodescendientes, raizales y palenqueras, mediante el acceso integral a la tierra y a bienes y servicios productivos y sociales. Los PDET intervendrán con igual énfasis en los espacios interétnicos e interculturales para que avancen efectivamente hacia el desarrollo y la convivencia armónica.

Així mateix, en l'apartat **1.3.3. Estímulos a la producción agropecuaria y a la economía solidaria y cooperativa. Asistencia Técnica. Subsidios. Crédito. Generación de ingresos. Mercadeo. Formalización laboral** ja es parla clarament d'impulsar l'economia solidària:

Estímulos a la economía solidaria y cooperativa: con el propósito de estimular diferentes formas asociativas de trabajo de o entre pequeños y medianos productores y productoras, basadas en la solidaridad y la cooperación, y que promuevan la autonomía económica y la capacidad organizativa en especial de las mujeres rurales, y fortalezcan la capacidad de los pequeños productores y productoras de acceder a bienes y servicios, comercializar sus productos y en general mejorar sus condiciones de vida, de trabajo y de producción, el Gobierno Nacional creará e implementará el Plan Nacional de fomento a la economía solidaria y cooperativa rural.

També es preveu la compra pública:

El diseño e implementación progresiva de un mecanismo de compras públicas para atender la demanda de las entidades y programas institucionales, que de manera descentralizada, fomente la producción local para apoyar la comercialización y absorción de la producción de la economía campesina, familiar y comunitaria.

En els apartats dedicats a concretar la reincorporació dels membres de les FARC: **3.2.2 Reincorporación económica y social, 3.2.2.1 Organización para la reincorporación colectiva económica y social** es concreta l'impuls per crear l'agència ECOMUN:

Con el propósito de promover un proceso de reincorporación económica colectiva, las FARC-EP constituirán una organización de economía social y solidaria, denominada Economías Sociales del Común (ECOMÚN). Esta entidad, que estará sujeta a la normatividad vigente para este tipo de organizaciones, tendrá cobertura nacional y podrá tener seccionales territoriales. Las y los hoy miembros de las FARC-EP podrán afiliarse voluntariamente a esta entidad. El Gobierno Nacional facilitará la formalización jurídica de ECOMÚN mediante la financiación de la asesoría jurídica y técnica, la definición de un procedimiento expedito y extraordinario para su constitución. En el marco del Consejo Nacional de Reincorporación se establecerán los lineamientos para garantizar la articulación del trabajo de ECOMÚN con las diferentes entidades competentes.

De fet el que resulta interessant i innovador en aquests plantejaments és un canvi estratègic molt important respecte d'altres processos de reincorporació social i civil de les persones alçades en armes, ja que es facilita la reincorporació col·lectiva, cosa que facilita la cohesió social i una certa manera de mantenir el que seria una organització que també tenia components de "família"¹³.

Nogensmenys alguns autors indiquen una contradicció important entre el "Acuerdo Final y la política económica del Gobierno de la Nación ya que se plantean visiones sobre el desarrollo que, de no llevarse a cabo una política adecuada, pueden entrar en contradicción, entre un modelo de economía territorializada, de carácter autocentrado y con base en una propiedad de carácter cooperativo y comunal, y un modelo de economía exportadora, orientada al mercado mundial, con predominio de actividades extractivas, conformada por una propiedad privada intensiva en capital y no tanto en fuerza de trabajo, no adecuadapara un territorio marcado por el desempleo y la economía informal, en especial, a través de la futura intensificación de la explotación del potencial minero que se encuentra en los municipios PDET."¹⁴

13 Liliانا Zambrano ho desenvolupa en el seu article *La reincorporación colectiva de las FARC-EP, una apuesta estratégica en un entorno adverso*. Revista CIDOB citada.

14 Eduardo Sánchez y Vicente Sánchez *El enfoque territorial en el proceso y el Acuerdo de Paz colombianos*. En Revista de CIDOB. Pàg 88.

3

ASPECTES O CRITERIS TEÒRICS SIGNIFICATIUS I PERTINENTS EN AQUEST INFORME

En coherència amb la recerca-acció que s'ha plantejat en el projecte, entenem que l'aportació que fem al procés de construcció de pau a Colòmbia és connectar el potencial transformador del cooperativisme i l'economia solidària catalana i europea amb les iniciatives que sobre el terreny s'han començat a desenvolupar en aquest país andí, així com encetar un diàleg de sabers¹⁵ en el marc d'una ecologia de sabers¹⁶, i un intercanvi de bones pràctiques i experiències concretes en cadascun dels territoris en els que ens movem.

En aquest sentit la rellevància dels territoris com a categoria d'anàlisi i de praxi resulta inqüestionable i necessària. Ens remetem així a la tradició teòrica d'autors com Henri Lefebvre i Michel Foucault per als qui "*l'organització del espai és una variable central que permet explicar coherentment l'estructura i el funcionament del sistema*"¹⁷ i paradigma en el que vivim. Serà també un altre autor, Edward Soja, qui parli de "democràcia regional", ja que per aquest autor és molt important territorialitzar les agendes de desenvolupament en el marc de la globalització que vivim. Aquestes qüestions han estat molt presents en els Acords de Pau, i tant és així que l'enfoc de territori i els esmentats PDETs són fonamentals per avançar en el postconflicte.

Les economies solidàries, les diferents formes que aquestes adopten (amb els diferents i diversos noms amb les que són denominades), atenent les diverses especificitats socio-cultural i territorials, concretant-se en propostes i pràctiques al llarg dels temps, dels segles i les èpoques que els han tocat viure, són pràctiques que constitueixen esforços localitzats i duts a terme per comunitats diverses que generen iniciatives significatives de producció solidària. Són pràctiques que no estan inspirades en grans teories transformadores, es diguin socialisme o com es vulguin nomenar o dir, procedents d'Europa o del Nord il·lustrat, sinó que són pràctiques sorgides de l'experimentació en territoris específics, de la confrontació amb economies hegemòniques, de la defensa de la vida en relació i en comunitat; és a dir, són pràctiques sorgides de la realitat concreta. Aquestes iniciatives econòmiques comparteixen una concepció incloent de l'economia, on hi són inscrits diversos objectius: participació democràtica, sostenibilitat ambiental i respecte pel medi ambient, equitat social, ètnica, cultural, solidaritats diverses¹⁸.

És inqüestionable, al nostre entendre, **el paper mediador que tenen les economies solidàries i altres economies (paper rellevant, i molt significatiu)** en un context d'alta conflictivitat i de guerra que incorpora el desenvolupament d'una agenda concreta d'acords de pau.

¹⁵ "Se trata, por un lado, de explorar prácticas científicas alternativas que se han vuelto visibles a través de las epistemologías pluralistas de las prácticas científicas y, por otro lado, de promover la interdependencia entre los saberes científicos producidos por la modernidad occidental, y otros saberes, no científicos(.....)La confrontación y el diálogo entre los saberes supone un diálogo y una confrontación entre diferentes procesos a través de los cuales prácticas diferentemente ignorantes se transforman en prácticas diferentemente sabias." Boaventura de Sousa Santos, UNA EPISTEMOLOGÍA DEL SUR, pàg 115.

¹⁶ Idem

¹⁷ Eduardo Sánchez y Vicente Sánchez en el seu article El enfoque territorial en el proceso y el Acuerdo de Paz colombiana. Revista CDOB citada.

¹⁸ Inspirat en textos de Boaventura de Sousa Santos, UNA EPISTEMOLOGÍA DEL SUR.

La nostra recerca-acció, i el pla de treball futur que volem desenvolupar a Catalunya i Europa, així com l'elaboració d'aquest document vol emfasitzar aquests aspectes significatius que inter-relacionen cooperació internacional a través de les entitats d'economia solidària i altres economies, desenvolupament local-social, economies solidàries i altres economies en contextos de conflicte, reincorporació de militants armats a la vida civil, articulació amb les diverses comunitats i diversitats culturals que viuen en els territoris (perspectiva intercultural), la necessària aplicació d'una perspectiva feminista de l'economia en base a la cura de les economies reproductives, familiars i comunitàries, conjuntament amb la construcció de contextos de pau on sigui possible sostenir la vida al bell mig d'un conflicte, que no s'ha aturat i que de moment no s'atura, malgrat els esmentats acords.

Volem destacar i emfasitzar doncs els potencials mediadors d'aquestes economies que no segueixen la lògica del paradigma dominant. En aquest sentit, recollim les aportacions d'en J.P. Lederach, *"la construcción de paz debe estar arraigada en las realidades subjetivas y empíricas que determinan las necesidades y expectativas de las personas y responder a esas realidades..."*¹⁹.

Així mateix, aquest nou paradigma econòmic constituït per les economies solidàries i altres economies ens permet posar l'accent en les persones en relació, i per tant en les comunitats assentades en llurs territoris concrets, també aquí ens fem ressò de les aportacions d'aquest autor *"... pasar de un interés por la resolución de materias conflictivas a un marco de referencia centrado en la restauración y la reconstrucción de relaciones..."*²⁰, per tant, *"no encerrarse en paradigmas de poder"*²¹.

19 John Paul Lederach, obra citada. Pàg 51.

20 John Paul Lederach, obra citada. Pàg 51.

21 John Paul Lederach, obra citada. Pàg 52.

4

EL PAPER DEL SECTOR DE LES ECONOMIES SOLIDÀRIES EN LA CONSTRUCCIÓ DE PAU A COLÒMBIA, I COM A NOU AGENT DE LA COOPERACIÓ INTERNACIONAL.

A Catalunya, Europa, i d'altres indrets del món els sectors socials que impulsen les economies solidàries cada cop estan més organitzats, tenen més pes econòmic, social, cultural i ideològic. Les economies solidàries s'organitzen internacionalment a través del **RIPSS** (Xarxa internacional de les economies solidàries, present als diversos continents), però no solament, perquè es donen altres fórmules d'organització i d'incidència internacional i intercontinental d'aquells sectors que impulsen aquestes altres economies, un exemple seria Via Campesina, qui aglutina moviments socials rurals i sindicalisme de base camperol que planteja diferents reivindicacions i també desenvolupa el que denominem altres maneres de produir, consumir i comercialitzar que no formen part del paradigma dominant de l'economia de mercat mercantilista. En tot cas, i pel que fa a les aportacions de les economies solidàries, coincidim amb l'autora, Cristina de la Cruz, quan aquesta afirma que *"...si algo aporta la economía solidaria es una visión alternativa y otras relaciones basadas en la confianza, el*

cuidado y la sostenibilidad de la vida. Una visión que permite una resignificación de lo económico y que, en este caso, y a nuestro juicio, se adapta bien a las estrategias para la estabilización económica de la población desplazada”²².

La coordinadora de cooperatives i entitats d’economia solidària amb la que treballem a Colòmbia, Convergencia Alternativa Social y Solidaria, caracteritza d’aquesta manera aquesta proposta: “*Conjunto de prácticas y organizaciones de propiedad familiar, grupal, comunal, comunitaria, cooperativa, mutual y/o asociativo solidaria; que con ánimo solidario y de beneficio colectivo, desarrollan de manera autogestionaria, alternativa y participativa, actividades sociales y/o operaciones empresariales, para el desarrollo integral del ser humano en el país a nivel local, municipal, departamental y nacional, con respeto y armonía con la naturaleza*”²³.

Les economies solidàries a nivell internacional coincideixen en articular-se a partir d’uns criteris i principis que sintèticament són els següents,

- ▶ **Equitat:** Totes les persones són subjectes d’igual dignitat, i l’equitat és el principi que protegeix el seu dret a no estar sotmeses a relacions basades en cap tipus de dominació, sigui quina sigui la seva condició social, gènere, edat, ètnia, origen, capacitat, etcètera.
- ▶ **Treball:** Aquest és un element clau en la qualitat de vida de les persones, de la comunitat i de les relacions econòmiques entre la ciutadania, els pobles i els estats. Cal recuperar la dimensió humana, social, política, econòmica i cultural del treball que permeti el desenvolupament de les capacitats de les persones, produint béns i serveis per satisfer les veritables necessitats de la població.
- ▶ **Sostenibilitat Ambiental:** Tota activitat productiva i econòmica està relacionada amb la natura; per tant, la nostra aliança amb ella i el reconeixement del seu dret és el nostre punt de partida. Cal integrar la sostenibilitat ambiental en totes les nostres accions, avaluant i reduint el nostre impacte ambiental, avançant cap a models sostenibles i equitatives de producció i consum, i promovent una ètica de suficiència i austeritat.
- ▶ **Cooperació:** Afavorim la cooperació en lloc de la competència, buscant la col·laboració amb altres entitats i òrgans públics i privats amb l’objectiu d’establir relacions comercials justes, d’igualtat, confiança, corresponsabilitat, transparència i respecte.
- ▶ L’ESS és una economia ètica, participativa i democràtica que vol fomentar l’aprenentatge i el treball cooperatiu entre persones i organitzacions, garantint la màxima horitzontalitat en l’assumpció de responsabilitats i deures.
- ▶ **Sense afany de lucre:** L’ESS té com a finalitat el desenvolupament integral, col·lectiu i individual de les persones; com a mitjà es basa en la gestió eficient de projectes econòmicament viables, sostenibles i rendibles. Els possibles beneficis és reinverteixen en la millora o ampliació de l’objecte social dels nostres projectes, així com a altres iniciatives solidàries d’interès general, participant així en la construcció d’un model social més humà, solidari i equitatiu.
- ▶ **Compromís amb l’entorn:** Estem compromeses a participar en el desenvolupament local sostenible i comunitari del territori. Les nostres organitzacions estan plenament integrades al l’entorn físic i social on desenvolupen les seves activitats, implicant-se en xarxes i altres entitats del teixit social i econòmic més proper.

En aquests plantejaments i criteris suara exposats es pot visualitzar perfectament un altre paradigma relatiu al marc socio-econòmic, es configura doncs un altre model molt més adient, al nostre entendre i opinió, per a la construcció de processos de pau, perquè fins ara i com ens indiquen diversos autors “... esta combinación de liberalización económica, como clave del desarrollo, y de construcción de Estados democráticos tendría una gran influencia en la agenda internacional de la promoción de la paz y la seguridad como marco de referencia de la actuación de los Estados...”²⁴.

22 Cristina de la Cruz Ayuso. La política pública de generación de ingresos para la población desplazada en Colombia: Análisis sobre su evolución y apuntes sobre el papel de la economía solidaria (p. 222-223) En Colombia, ¿cómo construir la paz?

23 Propuesta de conceptualización de la Economía Social y Solidaria. Segunda declaración de la Convergencia Alternativa Social y Solidaria por la Paz de Colombia. Bogotá 2017

24 José Antonio Sanahuja, en Construcción de la paz, seguridad y desarrollo. Visiones, políticas y actores. Pag.9

Per tant, la proposta que fem qüestiona aquesta premissa teòrica i ideològica que és a l'hora una pràctica aplicada i desenvolupada en manta processos de construcció de pau, i que està representada per la liberalització econòmica i la construcció d'Estats, suposadament democràtics, ja que *"este modelo de construcción de paz dominante aplica la lógica económica neoliberal a la reconstrucción económica en contextos en los que se ha producido no solo la destrucción de la política económica preexistente sino también la creación de una nueva en la que los recursos económicos son generados y explotados por los diferentes actores participantes en su propio beneficio. Su objetivo es que desaparezcan esta economía política de guerra y sus dinámicas y que se reconstruya la economía sobre bases liberales. Con ello, exige la extroversión si protección a economías que han sufrido el impacto del conflicto, que se encuentran debilitadas y en proceso de reconstrucción y que son incapaces de competir en igualdad de condiciones en el mercado internacional..."*²⁵.

En certa manera, aplicant aquests criteris basats en el model i paradigma econòmic dominant, es subordina a un concepte ideològic i a una doctrina concreta un procés de construcció de pau que requereix d'instruments, mecanismes, i procediments que enforteixin les comunitats, que tinguin cura de les relacions humanes amb el territori i l'entorn, centrant-se molt més en les persones en relació, que no en el creixement i en les dades macroeconòmiques, així com en teories "estatocèntriques" que no tenen massa rellevància per a les persones, llurs cultures, i llurs territoris als que han de servir i donar suport per a transitar exitosament cap a escenaris de vida molt més digna.

5

RESULTATS DEL TREBALL DE CAMP REALITZAT ENTRE ENTITATS I PERSONES QUE CONFORMEN LES ECONOMIES SOLIDÀRIES A CATALUNYA

El treball de camp realitzat en aquest projecte ens ha permès entrevistar a més de 25 entitats (cooperatives, societats laborals, entitats de banca ètica, entitats diverses), persones i grups vinculats amb les economies solidàries.

- ▶ establir el perfil de la persona, entitat o grup; coneixement del seu treball, activitats i col·laboracions per detectar activitats o iniciatives significatives i interessants respecte del projecte que estem impulsant;
- ▶ conèixer la seva implicació en alguna activitat o acció de caràcter internacional: grau d'internacionalització de la seva cooperativa, de la seva producció, o bé intervenció en àmbits internacionals des de la seva perspectiva socio-econòmica, col·laboració o participació en alguna iniciativa de cooperació internacional, no només relatives a Colòmbia (que també, per suposat), sinó en general amb altres països, o territoris;
- ▶ copsar el seu coneixement de la situació de Colòmbia, i en concret del procés de pau, dels acords de pau i del paper que poden jugar en aquest procés les economies solidàries i altres economies, tot fent un intercanvi al respecte, aportant informació i sensibilitzant els agents entrevistats;
- ▶ valorar la seva voluntat i interès en participar i/o col·laborar en un futur pròxim en alguna acció, iniciativa o projecte concret relacionat amb la cooperació amb Colòmbia en el sentit ampli, bé

com a “partenaires” en un projecte, bé intercanviant experiències i sabers sobre aspectes concrets i pràctics de la producció de la seva cooperativa, bé com a formadors/es en projectes d’acompanyament i tutorització, bé com a agents que faciliten la sensibilització i informació d’altres actors i agents socials d’un territori (especialment de Catalunya, però també arreu d’Europa i d’altres continents).

Totes aquestes entrevistes s’han transcrit i s’han confeccionat sengles fitxes per a cada entrevista, i d’aquesta manera es poden disposar per consultar i extreure la informació substantiva i significativa. Les entitats i persones entrevistades, totes excepte dues persones entrevistades que ho han estat com a informadores especialitzades – Tica Font, i Josep Llabina-, estan implicades activament, directament o indirecta en algun tipus d’activitat econòmica o projectes relacionats amb les economies solidàries. El cas de l’entrevista amb ACCIÓ (l’Agència per a la competitivitat de l’empresa) presenta la seva particularitat, en estar relacionada amb la promoció de les economies solidàries catalanes i llurs empreses a l’exterior.

La majoria dels agents entrevistats, tret de 4/5 persones i entitats, desconeixen la situació i circumstàncies de Colòmbia, el que ens ha permès informar i sensibilitzar al respecte. Aquesta era una de les tasques previstes en aquest projecte, que la recerca-acció ens permetés sensibilitzar i estendre la informació entre aquests agents socials, tot explicant les línies principals dels acords de pau i la significació que aquests contenen, no solament pel cas colombià, sinó també per a d’altres països i territoris que pateixen circumstàncies semblants o equiparables a les de Colòmbia.

Les relacions internacionals i la internacionalització de les cooperatives catalanes està encara en una fase molt incipient, o diguem-ne inicial. Entre un sector d’aquestes cooperatives més conscient i crític amb l’economia neoliberal i mercantilista, la internacionalització de la producció també es posa en qüestió pels efectes i impactes nocius del transport i de l’exportació introducció de productes a d’altres països. Per tant, hi ha un debat al respecte de què i com fer per tenir una dimensió internacional sense que aquesta sigui ni intrusiva ni perjudicial ecoambientalment.

Ens hem trobat, això sí, amb una acollida empàtica a la proposta d’establir lligams de cooperació internacional, tot i que de part de certes entitats i persones es planteja la necessitat de reorientar la cooperació internacional més tradicional d’ajuda al desenvolupament, i transformar-la en una cooperació basada en l’intercanvi de coneixements, de sabers, d’experiències²⁶, d’implicació activa de la migració originària de certs països americans en les iniciatives²⁷ a desenvolupar en els països americans o d’altres continents. Si la ESS pot ser una nova forma d’entendre la cooperació internacional i una eina clau en les processos de reconstrucció en contextos de guerra i/o de greus conflictes, cal establir estratègies comunes a l’ESS per afavorir la intercooperació i evitar fenòmens d’atomització, i manca d’intercanvi d’experiències i col·laboració.

Hi ha algunes persones i entitats que ja estan col·laborant o realitzant alguna activitat de cooperació internacional amb Colòmbia, seria el cas de Juan Àvila i la **Cooperativa Ciutat Invisible**, o bé el cas de la cooperativa **MIGRESS**²⁸; també la Fundació Solidària UB que participa en un projecte de la Universitat Javierana de Cali (Colòmbia), així com la iniciativa agroecològica **La Kosturica**. Trobem una persona, Josep Llabina, que va dur una important iniciativa de cooperació amb Colòmbia²⁹ entre empreses colombianes, i empreses de l’àmbit de les Societats Laborals³⁰, una iniciativa que va tenir resultats importants i significatius a l’hora de dotar de criteris organitzatius i de gestió a les empreses colombianes amb les que es va assessorar, ara bé, era un programa molt ben dotat econòmicament i va representar un gran esforç econòmic i de recursos humans.

26 Seria el cas de les entrevistes realitzades amb Juan Avila, amb Migress, amb Col.lectivat, amb Ultramarinos, amb l’Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central i del Vallès Occidental.

27 Propostes sorgides de Migress, i detecció de la Mesa Catalana pel Co-desenvolupament.

28 Alguna de les persones actives de MIGRESS està participant activament i de forma professional en un projecte amb dones colombianes. Aquest projecte l’impulsa una plataforma d’entitats feministes amb les que no hem tingut cap relació ni entrevista.

29 En els anys 2006 i 2007, amb el suport del COPCA i ACCIÓ 10.

30 Una versió jurídica d’iniciatives que podrien haver sigut perfectament cooperatives. Darrerament aquesta fórmula està quasi extingida, o ha derivat en una privatització de tipus mercantilista.

Activitat a càrrec de **Luís Alfredo Cadena**, de **Convergència Alternativa Social y Solidaria por la Paz**; **Mario Anatole Vega**, de **Comuntour**; **Dorys Ardila Muñoz**, de **Cooperativa La Fàbrica@**

VII FIRA D'ECONOMIA SOLIDÀRIA DE CATALUNYA

Sala Santos Hernandez - Dissabte 27, 16h-18h

“Contribucions de l'Economia Solidària a la pau a Colòmbia”

Destacable en aquest sentit, per la seva internacionalització i desenvolupament d'estratègies i programes per sostenir diferents propostes i projectes de les economies solidàries arreu del món, serien les entitats de finances ètiques i bancs ètics, com (finançament ètic), i **OIKOS Crèdit**, que disposa d'una ampla xarxa de relacions internacionals i de cooperació amb entitats diverses, entre elles de finances ètiques de diversos països del món.³¹

Trobem així mateix experiències diverses amb altres territoris i països; experiències interessants que aporten bones pràctiques i exemples amb els que dotar un programa ampli de col·laboració amb el procés de pau Colòmbia. Així, entitats com **Ultramarinos**, que treballa temes d'art i cultura a Mèxic, i **Col·lectivat**, que ho fa a Turquia i Kurdistan turc, ens aporten una experiència molt interessant de cooperació cultural, amb intercanvi d'experiències, expressions i creacions artístiques i culturals molt diverses.

En el cas de l'**Ateneu Cooperatiu** de la Catalunya Central s'han fet intercanvis d'experiències d'organització del cooperativisme amb poblacions ameríndies de Mèxic, a través d'una persona mexicana resident a Manresa que ha fet de pont. I en el cas de l'Ateneu Cooperatiu del Vallès Occidental, descobrim experiències de col·laboració interuniversitària, amb la col·laboració de la UAB, per impulsar el cooperativisme amb persones i entitats argentines i mexicanes que tracten d'oferir formació superior “on line”, generant una xarxa d'intercanvi d'experiències i coneixements.

Aquests dos ateneus també han impulsat col·laboracions directes o indirectes amb organitzacions i persones migrades de diverses procedències com el Marroc, Senegal, i d'altres diverses de les Amèriques, per dur a terme iniciatives d'economia solidària.

El treball amb persones migrades a Catalunya, de forma organitzada i amb objectius clars, es desvetlla com una potencialitat de cara a Colòmbia, per potenciar iniciatives d'economia solidària des d'Europa. De fet, va ser una de les possibilitats apuntades per una cooperativa de turisme social acollida en l'estructura d'**ECOMUN**³², que viatjà a Barcelona l'octubre passat i participà en la **FESC**³³. El responsable d'aquesta Cooperativa apuntava la possibilitat de crear a Barcelona una entitat que gestionés viatges solidaris a Colòmbia a través d'ells o d'altres de les cooperatives de viatges solidàries i comunitàries que s'han anat creant en el marc del procés de pau per acollir persones reincorporades.

³¹ Jornades al novembre del 2019 organitzades per FETS: Cooperació Internacional i Economia Solidària: aliances amb les finances ètiques

³² Veure més amunt la referència a aquesta estructura que neix de les FARC per impulsar les cooperatives i l'economia solidària, i que forma part dels acords finals de pau.

³³ Fira d'Economia Solidària, organitzada per la XES (Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya) que compta amb més de 300 empreses afiliades, i més de 5 mil treballadors/es agrupats en la xarxa. En la darrera FESC han hagut 14 mil visitants (octubre 2019)

Per part d'entitats com **SEBA** i **AZIMUT**, dedicades a dotar d'infraestructures energètiques alternatives comunitats i territoris, fonamentalment rurals, però també urbans, les seves experiències en diversos països americans, asiàtics i africans, podrien replicar-se en el cas colombià, i encara més tenint en compte el seu bagatge i experiència acumulada durant aquests anys que facilitaria la correcció d'alguns errors comesos. La producció d'energia de forma autònoma i la sostenibilitat energètica són aspectes estratègics per a les iniciatives rurals i agràries a desenvolupar en territoris "veredals" dels diferents departaments i àrees d'aquest país.

Finalment, es pot copsar una voluntat de col·laboració en iniciatives de sensibilització, informació i cooperació directa en propostes i projectes amb entitats, cooperatives i altres agents socials colombians. La proposta que fèiem en l'entrevista és que nosaltres (Cooperativa La Fàbrica) podríem proporcionar i facilitar les relacions entre entitats, així com acompanyar entitats i propostes per establir aliances, sense que la intermediació signifiqués cap compromís per les parts. Amb aquesta proposta es cerca generar relacions directes i establir complicitats entre agents socials catalans, europeus i colombians. En tot cas, al nostre entendre, cal fer una tasca d'intermediació, per facilitar la coordinació, sense dirigir ni controlar, sinó justament per garantir que flueixin i floreixin les relacions de col·laboració.

La tasca de la **Cooperativa La Fàbrica** en aquesta fase és la d'identificar "partenaires", necessitats, demandes i propostes, així com de canalitzar-les de forma fàcil i àgil. També identificar agents fiables i solvents que de debò estiguin arrelats en dinàmiques de territori i estiguin compromesos amb els sectors socials estratègics i amb més necessitats, ja siguin camperols, comunitats ameríndies, afrodescendents i altres, evidentment en clau de potenciar les economies familiars, comunitàries i de subsistència, valorant les iniciatives reproductives i de cures. Així mateix, potenciar les relacions inter-continentals, tot generant un relat que doni coherència i emmarqui aquesta feina d'impulsar xarxes de cooperació internacional entre agents de les economies solidàries.

En aquesta tasca, serà important incidir en la renovada **Coordinadora de Comerç Just**, ara denominada La Coordi, ja que aquesta activitat reporta grans beneficis als productors en origen, sempre i quan es tinguin en compte les orientacions i recomanacions de les iniciatives impulsades pels petits productors.

Pel que fa al treball de sensibilització, informació, formació i incidència ideològica cultural s'han pogut detectar importants complicitats entre els Ateneus Cooperatius, que s'ofereixen a impulsar iniciatives coordinant les accions amb l'equip motor d'ateneus cooperatius de Catalunya, que representa una gran incidència en tot el territori català. Així mateix, aquests ateneus mantenen importants relacions amb entitats i moviments que es mobilitzen per la pau i la solidaritat en diverses localitats catalanes. Es tracta de potencialitats que hauran de ser aprofitades en un futur immediat.

Des de la **Federació de Cooperatives de Catalunya** s'ha rebut la proposta d'organitzar un espai internacional i de cooperació en el sí de l'esmentada Federació, de manera que es pugui estructurar una dinàmica de relacions i incidència internacional des del cooperativisme organitzat català, tractant de recuperar la vocació tradicional de projecció internacional del cooperativisme català fins a finals dels anys 30 del segle XX, que desgraciadament va quedar bloquejada amb la dictadura franquista i la posterior evolució del cooperativisme, ja infiltrat pel règim dictatorial.

La incidència internacional és clau, i és per aquest motiu que s'han mantingut entrevistes i relacions directes amb representants de diferents RIPESS (xarxes internacionals d'economies socials i solidàries): RIPESS Europa i Amèrica del Centre, Carib i Sud. D'aquestes relacions ha sorgit la necessitat de ser presents amb espai propi en el proper FSMET (Fòrum Social Mundial de les Economies Transformadores) que s'organitzarà a Barcelona el juny del 2020. En aquest sentit ja s'està participant directament en l'organització, continguts i logística del fòrum per part de Cooperativa La Fàbrica. Aquest espai ens permetrà dialogar i establir relacions amb moltes i diverses persones i organitzacions a nivell internacional.

Així mateix, ens permetrà explorar la possibilitat de fer d'aquesta proposta, que vincula impuls i dinamització de processos de pau i de postconflicte amb economies solidàries i altres economies, una eina replicable en altres contextos, països i territoris.

CONTRIBUCIONS DE LES ECONOMIES SOLIDÀRIES ALS PROCESSOS DE PAU

 Dijous 17 d'octubre

18 h Xerrada

Els Acords de pau a l'Havana entre les FARC i el Govern colombià van recollir un seguit de propostes per facilitar la transició a la pau. Un gruix important d'aquestes mesures consistien en l'impuls de mesures socioeconòmiques per generar activitat econòmica basada en la promoció d'empreses dins el nucli

Tardor
solidària
2019

A càrrec de:
Dorys Ardila, experta en dret internacional,
Josep Maria Navarro, Cooperativa La Fàbrica.

6

ALGUNS RESULTATS I ASPECTES RELLEVANTS DESPRÉS DEL TREBALL REALITZAT EN EL MARC D'AQUEST PROJECTE

S'ha treballat en l'elaboració d'un marc teòric que dona consistència a la iniciativa de relacionar l'impuls de les economies solidàries com a eines de col·laboració, de cooperació internacional i de construcció d'un procés de pau i un escenari de postconflicte en el cas colombià, però sense descartar la seva possible replicabilitat en altres escenaris amb conflictes latents.

S'han pogut identificar un conjunt de cooperatives, entitats i institucions catalanes, així com altres internacionals (a Colòmbia, per suposat, Europa, Canadà, Mèxic) que volen participar en la promoció dels acords de pau a Colòmbia, i el procés endegat a través de l'economia cooperativa i altres economies. Aquest procés d'identificació i cooptació no està acabat, i segueix el seu curs.

S'han sensibilitzat, i informat un conjunt divers d'entitats i agents socials (també els institucionals) sobre el procés i acords de pau a Colòmbia, la seva importància i transcendència internacional. S'han mantingut entrevistes i trobades amb uns 25 agents relacionats amb les economies solidàries, i també amb diversos agents institucionals (dues noves instàncies institucionals a més de la continuïtat en la relació amb 2 àrees de l'Ajuntament de Barcelona i amb l'Agència catalana de Cooperació), així com amb altres agents diversos, i persones individuals que han participat de les activitats organitzades com taules rodones, i conferències.

Entenem que s'ha assolit amb èxit el treball realitzat des de la Cooperativa La Fàbrica amb l'Ajuntament de Barcelona a través del Àrea de Justícia Global i de l'Àrea d'Economies Solidàries i altres economies, de manera que en l'actual Pla Director de la Cooperació per a la Justícia Global 2018-2021, apareixen com actors significatius de la cooperació les cooperatives catalanes radicades a Barcelona, i s'explicita com a tema clau i estratègic el suport a les economies solidàries en Colòmbia en relació als acords de pau i al procés de pau.

S'està treballant en la configuració d'un espai de projecció internacional i de cooperació internacional en la Federació de Cooperatives de Catalunya. Un dels temes que incorporarà aquest espai serà el que tractem en aquest projecte.

Sistematitzada i estructurada la informació i els coneixements al respecte dels agents socials (catalans

i internacionals) que conformarien les estructures per impulsar una cooperació mútua en el sentit ja esmentat.

S'està construint una xarxa de relacions i vincles internacionals que ens facilitin assolir els objectius del present projecte. Aquesta tasca s'ha realitzat:

1. Participant en fòrums internacionals com el del GSEF, on es va poder contactar a tot un seguit de persones, institucions i organitzacions.
2. També en la gira que es va desenvolupar en l'Occitània francesa (octubre del 2018) a partir de l'organització ADEPES, que és la coordinadora de cooperatives d'aquest territori i en coordinació amb l'Ajuntament de Toulouse i Toulouse Metropol (Àrea Metropolitana).
3. En el viatge per visitar actors socials de l'economia solidària el mes de novembre del 2018 a Colòmbia, i principalment en el Departament del Cauca. 4.- A partir de la participació en la concreció i definició del FSMET, que ens ha permès contactar, al llarg del 2019, amb molts i diversos actors europeus i d'altres continents, i que ens seguirà proporcionant moltes relacions internacionals.
4. En les relacions establertes amb el Projecte Citys que agrupa els Ajuntament de Seül, Montreal i Barcelona.
5. Gràcies a la col·laboració amb diverses organitzacions colombianes: FUNDECIMA, principalment i catalanes, ALBA SUD, per preparar unes jornades formatives el mes de juliol passat a Colòmbia.

S'està identificant línies concretes i específiques de promoció de projectes de cooperació que tinguin com elements constitutius la pau i les economies solidàries i cooperatives; això ens permetrà presentar propostes de projectes en les properes convocatòries 2020 de l'Ajuntament de Barcelona (àrea de Justícia global i cooperació), com de la Generalitat a través de l'Agència Catalana de Cooperació, i altres possibilitats a través de la Unió Europea, i altres agents finançadors, locals, nacionals i internacionals.

7

CONTINUAR LA TASCA COMENÇADA: PLA D'INCIDÈNCIA I TREBALL DE FUTUR

La tasca endegada tindrà la seva continuïtat en el futur proper. Des de La Fàbrica entenem que cal donar impuls a una campanya de sensibilització i d'incidència, generant consciència en primer lloc i principalment entre el món cooperatiu català, i per extensió en l'ampli espai de les economies solidàries, sobre la necessitat de concretar i construir una projecció internacionalista i de cooperació a nivell planetari, que comporti la visibilització de les economies solidàries, no solament com a nou paradigma econòmic-social, sinó també com a instrument per acompanyar processos de construcció de pau en contextos territorials amb greus conflictes armats interns, altres conflictes com guerres civils, guerres internacionals, etcètera, que necessiten del trànsit, més o menys acordat entre els actors d'aquests conflictes, cap a escenaris de pau negativa i de pau positiva i activa.

En aquest esforç de continuïtat futura és on dedicarem les nostres energies per cercar finançaments diversos que ens facilitin aquest objectiu.

8

BIBLIOGRAFIA

- ▶ Autors desconeguts, *Aspectos esenciales del nuevo acuerdo final para terminar el conflicto armado y construir una paz estable y duradera*.
- ▶ Autors varis, *La Construcción de la paz. Colombia como espejo internacional*. Revista CIDOB d'Afers Internacionals, núm 121. Barcelona 2019.
- ▶ Autors varis, Dossier La Vanguardia, *Colombia busca la paz*, Número 68, Barcelona, abril/junio 2018.
- ▶ Boaventura de Sousa Santos, *Una epistemología del Sur*. Clacso Coedicions y SigloXXI Editores. Mèxico 2009.
- ▶ Convergencia Alternativa Social y Solidaria por la Paz de Colombia, *Propuesta de conceptualización de la Economía Social y Solidaria*. Segunda declaración. Bogotá 2017.
- ▶ Cristina Churruca Muguruza, *Colombia: ¿Cómo construir la paz?*. (ED) Editorial Catarata. Madrid 2015.
- ▶ Delphine Bresson, *Le "peacebuilding": Concept, Mise en oeuvre, Débats*. L'Harmattan. París 2012.
- ▶ Iolanda Parra, *La Pau neoliberal*. En Quaderns d'Illacrua 154. La Directa 321, Barcelona, 12 de juny de 2013.
- ▶ Jean Paul Lederach, *Reconciliación sostenible en sociedades divididas*. Edita Bakeaz y Gernika Gogoratuz. Bilbao 1998.
- ▶ José Antonio Sanahuja (coord), *Construcción de la paz, seguridad y desarrollo*. Visiones, Políticas y Actores. Editorial Complutense. Madrid 2007.
- ▶ Iker Zirió Landaluze, *Desarme, Desmovilización y Reintegración de Excombatientes*. Edita Tirant Lo Blanch. València 2018.

